

Sukulais- kansan karis- maattinen kansallinen vaikuttaja

Erkki Tuomioja: Jaan Tönisson ja Viron itsenäisyys. Tammi 2010. 352 s.

■ Erkki Tuomioja on jo ehtinyt alkuaan virolaisen isoäitinsä Hella Wuolijoen inspiroimana, jos niin voi sanoa, kartoittaa henkilöhistorian keinoin ansiokkaasti Viron historiaa sen eri puolilta. Nyt on ollut vuorossa Jaan Tönisson (1868–1941?), jonka työhuoneeseen jälkeläisensä tavoin varhaiskypsä 15-vuotias Ella Murrik eli myöhempi Hella Wuolijoki eräänä päivänä 1901 melkeinpä tunkeutui ja ilmoitti tukevansa jo kuuluisuuteen nousseen Tönissonin kansallismie-

listä politiikkaa. Tästä alkoi erikoislaatuinen ystävyys, jota kesti 40 vuotta ja jota poliittisten mielipiteiden erkaantumisen ei häirinyt.

Jaan Tönisson oli koulutukseltaan juristi mutta hänen päätyökseen muodostui pian tarttolaisen Postmees-lehden johtaminen. Säkenöivillä kirjoituksillaan ja puheillaan kulturelli, voimakastahtoinen ja ilmeisen itsetietoinen Tönisson kohosi vasta autonomiasta unelmoivan Viron kansallisen liikkeen keskeisimmäksi vaikuttajaksi. Myöhemmin, Viron itsenäistyttyä kivuliaan prosessin jälkeen Tönisson toimi useaan otteeseen maan hallituksessa, sen johdossa ja myös ulkoministerinä. Hän oli myös parlamentin, riigikogun, jäsen ja kahdesti sen puhemies. Viron ”yltiöparlamentarismien” kauden päätti 1934 Konstantin Pätsin valtaantäpääsy, minkä jälkeen Tönissonista tuli rajoitetuin mahdollisuuksin toimivan opposition johtohahmo. Neuvostoliiton miehitettyä Viron Tönissonilla olisi ollut mahdollisuus poistua maasta, mutta niin hän ei tehnyt. Hänet luultavimmin ammuttiin heinäkuun alkupäivinä 1941, mutta siitä ei ole täyttä varmuutta. Tönissonin puoliso Hilda pääsi Ruotsiin, toimi Tukholmassa hammaslääkärinä ja kuoli 1976. Sinne päätyi myös poika Heldur, josta lopulta tuli maailman rikkain virolainen.

Tunnettua on, että Tuomioja kirjoittaa hyvin ja hänen tekstiään lukee mielellään. Tämä toteutuu Tönisson-elämäkerrassakin. Niinpä se on myös perusteellisen tutkimustyön tulos, mille on annettava erityistä arvoa kun tietää

Tuomiojan muun toimeliaisuuden. Johtopäätökset ovat perusteltuja, maltillisia ja varovaisia. Voltairen ja Juho Niukkasen sekoittamisenkin eräisiin johtopäätöksiin kyllä sietää.

Tönissonin toiminta lähtökohtanaan Tuomioja vertailee silloin tällöin Viron ja Suomen poliittista kehitystä, samoin hän käsittelee maiden yhteyksiä. Kriitikin sijaa ei juuri tältäkään osin löydy. Ehkä voisi huomauttaa siitä, että Suomen äärioikeiston (ns. sinimustat) tuki Viron ns. vapsien vallankaappausyritykselle 1935 ei tule selkeästi esille. Sitä sentään käsiteltiin laajasti eduskunnassa ja tekijätkin saivat asiansa loppukäsittelyn Korkeimmassa oikeudessa. Ehkä toinenkin – tosin triviaali – huomio sallitaan: päätöksen virolaisten auttamisesta 1918 teki Ingmanin hallitus, ei varovaisen Paasikiven senaatti (Tönisson oli mukana esittä-mässä avunpyyntöä).

Niin kuin jo edellä on annettu ymmärtää, Tuomiojan Tönisson-elämäkerta on mainio, lukukelpoinen kirja merkittävästä miehestä ja myös sukulaiskansan historiasta.

Pekka Harttila